

УДК 343.37

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.19.281119>

Є. Письменський,
докт. юрид. наук, проф., завідувач
кафедри поліцейської діяльності
Луганського навчально-наукового
інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ (м. Івано-Франківськ)

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ЛІСОМАТЕРІАЛІВ АБО ПИЛОМАТЕРІАЛІВ¹

Статтю присвячено встановленню загальних засад кримінально-правової кваліфікації правопорушення, передбаченого ст. 201-1 КК України (далі – КК), а саме переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України (далі – контрабанда лісоматеріалів або пиломатеріалів).

У статті розглядаються питання, пов'язані з результатом кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів, визначенням специфіки такої кваліфікації, якщо вона здійснюється офіційно. Зосереджується увага на фіксації процесу та результату кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів, у контексті чого визначаються особливості її обґрунтування, зазначення формули кваліфікації та формулювання підозри (обвинувачення). Аналізуються підстави кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів. Викладені рекомендації щодо кримінально-правової кваліфікації ілюструються прикладами із судової практики.

Виокремлюються та характеризуються види кримінально-правової кваліфікації правопорушення, передбаченого ст. 201-1 КК, залежно від особливостей конструкції складу кримінального правопорушення, інших критеріїв та з урахуванням специфіки первинної стадії кримінально-процесуальної діяльності.

Ключові слова: Кримінальний кодекс, злочин, кримінально-правова кваліфікація, контрабанда, переміщення, лісоматеріали, пиломатеріали.

¹ Стаття підготовлена в межах виконання проекту Національного фонду досліджень України 0122U000803 «Підвищення ефективності кримінально-правової охорони довкілля в Україні: теоретико-прикладні засади».

Постановка проблеми. Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів» від 06 вересня 2018 року КК був доповнений статтею 201-1, згідно з якою встановлена відповідальність за контрабанду лісоматеріалів та пиломатеріалів. Поступово починає формуватися правозастосовна практика із застосування ст. 201-1 КК, що зумовлює потребу наукового забезпечення кримінально-правової кваліфікації відповідного кримінального правопорушення. Визначення засад, за якими має здійснюватися кримінально-правова оцінка контрабанди лісоматеріалів та пиломатеріалів, дасть змогу вчасно запобігти кваліфікаційним помилкам на стадії досудового розслідування (про їх загальну поширеність свідчать масштабність змін кримінально-правової кваліфікації під час кримінального провадження та зміни чи навіть скасування судових рішень щодо конкретного кримінального провадження (справи)²).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів на сьогодні належить до числа майже не вивчених у юридичній літературі. Насамперед на увагу заслуговують дослідження окремих аспектів цієї проблематики, що містять публікації Д. Бабікова³, О. Дудорова та Р. Мовчана⁴. На тлі відсутності наукових праць про особливості кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів та пиломатеріалів відповідне питання лишається

² Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. С. 342.

³ Бабіков Д. В. Момент закінчення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним переміщенням предметів через митний кордон України: аналіз наукових позицій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. № 73. Ч. 2. С. 109–114; Бабіков Д. В. Відповідальність за правопорушення, які містять ознаки незаконного переміщення предметів через митний кордон України: міжгалузевий контекст, критерії класифікації. *Нова архітектура безпекового середовища України*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 грудня 2022 р.). Харків: Юрайт, 2022. С. 154–158.

⁴ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: Дакор, 2018. С. 644–645; Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4. С. 122–125; Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо контрабанди деревини: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 142–148.

належним чином не розв'язаним, а отже, потребує подальших фахових розвідок з тим, щоб забезпечити безпомилковість правової оцінки злочину, передбаченого ст. 201-1 КК.

Метою статті є визначення загальних засад кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів, формулювання на цій основі науково обґрунтованих рекомендації, спрямованих на забезпечення ефективного застосування ст. 201-1 КК у процесі досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ч. 1 ст. 2 КК підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого кримінальним законом. Отже, підставою кваліфікації кримінального правопорушення вважається повна відповідність ознак вчиненого суспільно небезпечного діяння ознакам його складу, передбаченого КК. Особа, у діянні якої склад кримінального правопорушення відсутній, не підлягає кримінальної відповідальності.

На цьому базовому нормативному положенні ґрунтується визначення поняття кримінально-правової кваліфікації. Зазначений різновид правової кваліфікації слушно розглядається як специфічний процес, який відбувається у межах кримінального провадження (різновид оціночно-пізнавальної діяльності, що складається з низки окремих стадій і розгортається у часовій перспективі), і пов'язаний з установленням у діянні особи ознак певного складу кримінального правопорушення (позитивний результат кваліфікації) або констатацією відсутності хоча б однієї такої ознаки (негативний результат кваліфікації). З огляду на це, кримінально-правова кваліфікація контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів передбачає встановлення та юридичне закріплення точної відповідності між ознаками фактично вчиненого діяння і ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-1 КК. Наявність усіх ознак цього складу

кримінального правопорушення свідчить про позитивний результат кваліфікації, а відсутність хоча б однієї обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів становить негативний результат кваліфікації, що зумовлює висновок про відсутність складу кримінального правопорушення загалом.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 КК кримінальна протиправність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння. З цього випливає потреба здійснювати кримінально-правову кваліфікацію за статтями КК у тій редакції, яка була чинною на час вчинення кримінального правопорушення. Щодо ст. 201-1 КК, яка містить підставу за контрабанду лісоматеріалів або пиломатеріалів, то станом на сьогодні вона один раз змінювала свою редакцію (згідно із Законом України від 25 квітня 2019 р.). Якщо застосовується редакція цієї статті, що передбачає ультраактивну дію у часі, то при обґрунтуванні кваліфікації потребує зазначення закон, який містить відповідну редакцію ст. 201-1 КК. Ідеться про Закон України від 06 вересня 2018 р., за яким ст. 201-1 КК викладена в первинній редакції (нова редакція ст. 201-1 КК є такою, що не може одержувати зворотну силу у часі).

Кримінально-правова кваліфікація, яка здійснюється під час досудового розслідування, належить до категорії офіційної (легальної), оскільки суб'єктами кримінально-правової оцінки є спеціально уповноважені державою органи та їх службові особи. Лише офіційна (легальна) кваліфікація контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів здатна потягти відповідні правові наслідки для особи, яка вчинила цей злочин. Саме тому обов'язковим компонентом кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-1 КК, є юридична фіксація процесу та результату здійсненої кримінально-правової оцінки. Інформації, яка отримана у процесуально неналежний спосіб, або помилково чи незафіксованої, з позиції

кримінального права не існує. Вона не здатна впливати на результат офіційної (легальної) кваліфікації кримінального правопорушення.

Отже, фіксація процесу та результату кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів повинна бути максимально точною. З-поміж іншого з цього випливає обов'язок суб'єктів офіційної кваліфікації розкривати у процесуальних актах одержані результати кваліфікації, включаючи визначення фактичних обставин вчиненого кримінального правопорушення та конкретних положень КК, що інкримінуються особі (формула кваліфікації та формулювання підозри / обвинувачення⁵).

Формула кваліфікації є умовним позначенням кримінального правопорушення, що кваліфікується, відповідно до положень КК, які встановлюють його ознаки. У розгляданому випадку ця формула має містити посилання на частину статті Особливої частини КК, якою передбачені ознаки юридичного складу злочину (ст. 201-1). Наприклад, якщо встановлено фактичні обставини контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів, вчиненої службовою особою з використанням службового становища, то формула кваліфікації матиме такий вигляд: ч. 2 ст. 201-1 КК.

За наявності незакінченого злочину або злочину, вчиненого у співучасті, обов'язковим є посилання на конкретні частини відповідних статей Загальної частини. Наприклад, якщо встановлено фактичні обставини закінченого замаху на вчинення контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів, то формула кваліфікації виглядатиме таким чином: ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 201-1 КК.

При вчиненні контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів у співучасті треба посилатися на відповідну частину ст. 27 КК за наявності таких видів співучасників, як організатор, підбурювач, пособник. Водночас формула кваліфікації щодо кожної винної особи записується окремо.

⁵ Кваліфікація злочинів: навчальний посібник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Київ: Істина, 2010. С. 22.

Формулювання підозри / обвинувачення фактично становить розшифрування формули кваліфікації, конкретизацію її змісту. Визначаючи суть підозри (обвинувачення), суб'єкт кваліфікації повинен чітко та точно сформулювати ознаки кримінального правопорушення, що інкримінується особі відповідно до змісту положень КК, за якими кваліфіковано діяння. Відтворення тексту кримінального закону має носити максимально дослівний характер, неприпустимо пропускати певні слова (за винятком тих, які позначають нерелевантні обставини) чи замінювати їх більш «зручними». Як приклад: «своїми діями особа вчинила злочин, передбачений ч. 2 ст. 201-1 КК України, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем лісоматеріалів цінних порід дерев, заборонених до вивозу за межі митної території України, вчинене службовою особою з використанням влади». Водночас не досить коректним є підхід, відбитий в одному з вироків суду, де зазначається таке формулювання обвинувачення із використанням слова, що не відповідає змісту ст. 201-1 КК, яка інкримінується: «контрабандне (курсив – Є. П.) переміщення через митний кордон України з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів цінних та рідкісних порід дерев, заборонених до вивозу за межі митної території України»⁶.

Виклад фактичного складу контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів передбачає конкретний опис тих обставин вчиненого діяння, які мають значення для його кримінально-правової оцінки. Суб'єкт кваліфікації має обґрунтувати ухвалене рішення, що передбачає встановлення відповідності між фактичними обставинами вчиненого діяння та юридичними ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого КК (тотожність фактичного та юридичного складів кримінального правопорушення), ураховуючи ситуації наявності

⁶ Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 20 травня 2021 р. у справі № 712/5121/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97080806>.

незакінченого кримінального правопорушення та / або вчинення його у співучасті⁷.

Якщо та чи інша юридична ознака складу кримінального правопорушення визначається через звернення до інших нормативно-правових актів (бланкетна кримінально-правова норма), то обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення передбачатиме обов'язкове звернення до конкретних положень цього акту з визначенням потрібного абзацу, параграфу, пункту, частини, статті. На особливості кваліфікації злочинів проти довкілля, передбачених статтями КК з бланкетними диспозиціями, свого часу слушно звертав увагу Верховний Суд України в п. 2 постанови Пленуму від 10 грудня 2004 р. № 17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля», згідно з яким ретельному з'ясуванню підлягає законодавство, що регулює правовідносини, пов'язані з використанням та охороною певного природного ресурсу. Попри віднесення контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів до числа кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, така рекомендація має певну слушність і для кваліфікації зазначеного кримінального правопорушення. Зокрема, таким чином розкривається суть незаконності відповідної поведінки, що уможливорюється у спосіб звернення до тих нормативно-правових актів, які встановлюють заборону на вивезення лісоматеріалів або пиломатеріалів за межі митної території України. Ці положення підлягають зазначенню для того, щоб належним чином обґрунтувати заборонений характер вчинюваних дій.

⁷ Наприклад, в одному з судових рішень таким чином пояснюється наявність закінченого замаху на переміщення пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев: ... виконав усі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від його волі, оскільки в ході митного огляду встановлено невідповідність заявленого у графі 31 МД (митна декларація) товару фактичному, невідповідність коду Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності у товарних позиціях, а також одержувача вантажу на території Республіки Польща (Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 18 лютого 2021 р. у справі № 161/2188/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95006067>).

Як приклад розглянемо фрагмент вироку суду, за яким особа була засуджена за вчинення злочину згідно з ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 201-1 КК, що хоч і містить посилання на регулятивне законодавство (чим відображається характер забороненої поведінки), але водночас без згадки про його конкретні положення, які передбачають відповідну заборону. *Засуджений, перебуваючи на посаді директора ТОВ «Ярокс», всупереч вимогам Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів», будучи обізнаним про порядок переміщення лісоматеріалів через митний кордон України, достеменно знаючи про встановлену Законом України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» заборону вивезення за межі митної території України лісоматеріалів та пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, намагався перемістити через митний кордон України в Республіку Польща з приховуванням від митного контролю пиломатеріали (дошка необрізна) породи клен-явір у спосіб надання іншого вигляду товару⁸.*

Питання кримінально-правової кваліфікації мають істотне значення не лише в межах матеріального або процесуального кримінального права. Вони так само впливають на розв'язання низки інших проблем соціально-правового значення. Таким чином безпомилковість здійсненої кваліфікації вважається вихідною засадою, яка зумовлює виникнення усіх можливих правових наслідків, що безпосередньо визначають як долю особи, чия поведінка оцінюється, так і багатьох інших осіб. Саме тому головне завдання досудового розслідування досягти такого результату кримінально-правової кваліфікації, яка б була істинною. Істинність кваліфікації передбачає, що вона не може бути довільною, не заснованою на об'єктивних даних.

⁸ Вирок Жовківський районний суд Львівської області від 27 липня 2021 р. у справі № 444/1947/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98590597>.

У контексті викладеного привертає увагу підхід до правової оцінки злочину, передбаченого ст. 201-1 КК, який здатний спотворити істинність кваліфікації. Зокрема, ідеться про таку ситуацію: попри кримінально-правове значення, яке одержує розмір переміщуваних лісоматеріалів або пиломатеріалів для кваліфікації злочину за ст. 201-1 КК, не завжди встановлюються та оцінюються всі належні для цього дані кримінального провадження. *Наприклад, в одній зі справ суб'єкти кваліфікації визначили об'єм (32,138 метрів кубічних) деревини, яка переміщувалась через митний кордон України, та водночас знехтували її вартістю. Як впливає з вироку суду, під час митного оформлення вантажу ... виявлено 2 піддони із стовпами оціліндрованими та не загостреними із жодного із кінців у кількості 242 стовпи, які фактично відповідають коду УКТЗЕД 4403203900, та експорт яких у необробленому вигляді заборонений⁹. Унаслідок цього простежується кваліфікаційна помилка, адже якщо вартість лісоматеріалів у вісімнадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то дії особи не могли оцінюватися за ч. 1 ст. 201-1 КК, а саме таку кваліфікацію суд визнав правильною. Відповідний судовий кейс був проаналізований у літературі та слушно оцінений як такий, що свідчить про використання незаконного способу «непомічання» наявності ознак складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 201-1 КК¹⁰.*

Слід звернути увагу, що документом, у якому фіксуються результати первинної (попередньої, а отже, найменш істинної) офіційної кваліфікації є витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. У подальшому (у процесі руху кримінального провадження) з отриманням повних відомостей про подію кримінального правопорушення попередня кваліфікація може змінюватися і уточнюватися (іноді, навіть неодноразово).

⁹ Вирок Могилів-Подільського міськрайонного суду Вінницької області від 07 грудня 2020 р. у справі № 138/2307/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93343127>.

¹⁰ Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо контрабанди деревини: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 147.

Наприклад, на підставі інформації про виявлення факту переміщення деревини порушується кримінальне провадження за ознаками її контрабанди згідно зі ст. 201-1 КК. Водночас у процесі досудового розслідування може бути встановлені дані, відповідно до яких ця деревина не відноситься до цінних або рідкісних порід та до того ж була використана для маскування частин вогнепальної нарізної зброї, що незаконно переміщувалися через кордон. Така інформація зумовлює зміну кримінально-правової кваліфікації вчиненого, оскільки йдеться про наявність ознак контрабанди (ст. 201 КК).

У контексті розгляду питання про загальні положення кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів не можна оминати увагою підстави, за якими здійснюється така кваліфікація. У юридичній літературі підстави кримінально-правової кваліфікації переконливо дослідив В. Навроцький, а ключовими положеннями його підходу є такі: 1) підстави кримінально-правової кваліфікації – це правові явища, виходячи з яких здійснюється кримінально-правова оцінка діяння; 2) існують фактична і юридична підстави кримінально-правової кваліфікації; 3) фактична підстава кваліфікації – це вчинене діяння, фактичні обставини, які підлягають правовій оцінці через зіставлення з правовою нормою; 4) юридичною підставою кваліфікації є кримінально-правова норма (вона передбачає узагальнені, типові ознаки кримінально протиправного діяння); 5) підстави кримінально-правової кваліфікації поділяють на основні та додаткові: а) основною юридичною підставою кваліфікації виступає правова норма, яка регламентує діяння, що піддається оцінці; б) додаткові підстави кваліфікації застосовуються у випадках, коли певної норми права для кваліфікації недостатньо (у разі застосування бланкетних норм, при безпосередній відсилці до комплексу неправових норм, використанні оціночних понять, наявності прогалів у праві тощо)¹¹.

¹¹ Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. С. 45–51.

Основною юридичною підставою кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів є ст. 201-1 КК, а також окремі положення його Загальної частини (зокрема, ст.ст. 13, 18, 19, 22, 23, 24). Додаткові юридичні підстави кримінально-правової кваліфікації контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів насамперед становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, нормативно-правові акти регулятивного законодавства, судова практика, рішення Європейського Суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України, доктрина кримінального права.

На жаль у правозастосовній практиці часом ігнорують додаткові юридичні підстави кваліфікації, що може робити її необґрунтованою, особливо за наявності розгляданої вище бланкетності кримінально-правової норми. Правова оцінка, яка здійснюється без використання актів регулятивного законодавства, що встановлюють заборону на вивіз за межі України відповідних предметів, викликає сумніви. *Прикладом такого підходу є вирок суду, який не містить жодної згадки про нормативно-правові акти, що забороняють вивезення за межі України пиломатеріалів. Це не завадило констатувати правильність наданої кримінально-правової оцінки, за якою особа вчинила всі дії, які вважала необхідними для переміщення через митний кордон України, з приховуванням від митного контролю пиломатеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України, загальною вартістю 43000,68 грн., не довівши їх до кінця з причин, які не залежали від її волі¹².*

Вагоме значення для кримінально-правової кваліфікації має встановлення виду (конструкції) складу кримінального правопорушення, на що слушно звертає увагу О. Ус¹³. У доктрині кримінального права склади

¹² Вирок Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 01 листопада 2022 р. у справі № 345/2654/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107072658>.

¹³ Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. С. 48–49.

кримінального правопорушення класифікують за такими основними критеріями:

1. *Ступінь тяжкості (суспільної небезпечності)*, за яким склади кримінальних правопорушень можна поділити на: а) основний (простий) *склад кримінального правопорушення* – такий склад, що не містить ані обтяжуючих, ані пом'якшуючих ознак. Основний склад контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів містить ч. 1 ст. 201-1 КК; б) *склад кримінального правопорушення з кваліфікуючими (особливо кваліфікуючими) ознаками* – містить ознаки, що підвищують ступінь тяжкості (суспільної небезпечності) кримінального правопорушення, обтяжують відповідальність і впливають на кваліфікацію. Кваліфікований склад контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів передбачений у ч. 2 ст. 201-1 КК, особливо кваліфікований – у ч. 3 цієї статті; в) *склад кримінального правопорушення з привілейованими (пом'якшуючими) ознаками* – містить ознаки, що істотно знижують його ступінь тяжкості (суспільної небезпечності), пом'якшують відповідальність і таким чином впливають на кваліфікацію. Привілейований склад розгляданого кримінального правопорушення у КК не встановлений.

2. *Спосіб описання (регламентації) ознак елементів складу кримінального правопорушення*, згідно з яким можна виокремити *простий* склад кримінального правопорушення – такий склад, що містить ознаки одного суспільно небезпечного діяння, яке посягає на один об'єкт та *складний* склад кримінального правопорушення, законодавча конструкція якого ускладнена певними ознаками, а саме двома об'єктами, двома діяннями, двома формами вини тощо. Контрабанда лісоматеріалів або пиломатеріалів належить до останньої категорії, оскільки відповідний склад кримінального правопорушення передбачає наявність кількох альтернативних ознак об'єкта (різні предмети злочину) та об'єктивної сторони (різні способи вчинення діяння).

3. *Особливості конструкції об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.* За цим критерієм виокремлюють: а) кримінальне правопорушення з *матеріальним складом* – обов'язковими ознаками його об'єктивної сторони є суспільно небезпечне діяння, суспільно небезпечний наслідок і причинний зв'язок між ними (вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечного наслідку); б) *кримінальне правопорушення з формальним* (зокрема й *усіченим*) *складом* – обов'язковою ознакою його об'єктивної сторони є лише суспільно небезпечне діяння (вважається закінченим з моменту вчинення такого діяння¹⁴). Контрабанда лісоматеріалів або пиломатеріалів як злочин, ознаки якого містить ч. 1 ст. 201-1 КК, відноситься до категорії злочинів з формальним складом, адже у цьому випадку не передбачається настання суспільно небезпечного наслідку. Натомість злочини, передбачені ч. 2 та ч. 3 ст. 201-1 КК, мають формально-матеріальний склад, оскільки настання суспільно небезпечного наслідку передбачене з-поміж відповідних його ознак (контрабанда лісоматеріалів або пиломатеріалів у великому та особливо великому розмірах).

Висновки. Загальні засади кримінально-правової кваліфікації злочину, передбаченого ст. 201-1 КК, охоплюють такі основні складники:

1. *Точність* юридичної фіксації процесу та результату здійсненої кримінально-правової оцінки, що з-поміж іншого зумовлює коректне зазначення формули кваліфікації та формулювання підозри / обвинувачення.

¹⁴ Вивчення судової практики показує, що здебільшого переміщення лісоматеріалів або пиломатеріалів через митний кордон України як суспільно небезпечне діяння за ч. 1 ст. 201-1 КК не вчиняється повністю (не фіксується момент завершення його вчинення), переривається, а відповідні дії оцінюються як закінчений замах. Як приклад, засуджений транспортував пиломатеріали до пропускного пункту пропуску, де організував оформлення митної декларації та інвойсу. Під час проведення митного огляду деревини, здійснення її перевірки, замірів тощо представники митного органу встановили, що товар, який мав переміститися через кордон, не відповідає відомостям, зазначеним у сертифікаті та інвойсі, поданим як підставу для переміщення товарів через митний кордон України. У підсумку суд установив, що засуджений виконав усі дії, які вважав необхідним для доведення злочину до кінця, зокрема, вжив усіх заходів, необхідних для переміщення через митний кордон України з приховуванням від митного контролю пиломатеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України, приховуючи і маскуючи їх незаконне походження у спосіб подання достовірних документів, однак, злочин не було закінчено з причин, які не залежали від його волі (Вирок Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області від 08 серпня 2022 р. у справі № 348/1195/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105624658>).

2. *Обґрунтованість* тотожності фактичного та юридичного складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-1 КК (зокрема, це передбачає необхідність встановлення конкретного положення регулятивного законодавства, яке містить заборону на вивіз лісоматеріалів або пиломатеріалів). У процесі кваліфікації мають бути досліджені всі юридичні підстави кваліфікації (як основні, так і додаткові).

3. *Істинність* кваліфікації, забезпечення якої заслуговує на особливу увагу та передбачає адекватне встановлення усіх об'єктивних даних, здатних впливати на правильність кримінально-правової оцінки розгляданого злочину.

У разі, якщо кримінально-правова оцінка контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів викликає складнощі, рекомендується послідовно рухатися таким шляхом у чотири кроки. Перший – уважно ознайомитися з текстом КК, спробувати зрозуміти зміст понять і конструкцій, що видаються суперечливими та / або неоднозначними. Другий – дослідити судову практику, тобто, знаючи текст закону, з'ясувати, як його застосовують суди (насамперед ідеться про практику Верховного Суду – за її наявності). Третій – звернутися до юридичної літератури, щоб зрозуміти як окремі фахівці коментують текст кримінального закону, відповідну судову практику тощо. Нарешті, четвертий крок – повернутися до кримінального закону, для того, щоб сформулювати, з огляду на всю отриману інформацію, обґрунтоване прийнятими аргументами думку про зміст, сенс, мету досліджуваної кримінально-правової заборони. Саме ці загальні рекомендації повинні скласти основу кримінально-правової оцінки контрабанди лісоматеріалів або пиломатеріалів та сприяти подоланню складнощів, які виникли.

Список використаних джерел

1. Бабіков Д. В. Відповідальність за правопорушення, які містять ознаки незаконного переміщення предметів через митний кордон України: міжгалузевий контекст, критерії класифікації. *Нова архітектура безпекового*

середовища України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 грудня 2022 р.). Харків: Юрайт, 2022. С. 154–158.

2. Бабіков Д. В. Момент закінчення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним переміщенням предметів через митний кордон України: аналіз наукових позицій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. № 73. Ч. 2. С. 109–114.

3. Вирок Жовківського районного суду Львівської області від 27 липня 2021 р. у справі № 444/1947/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98590597>.

4. Вирок Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 01 листопада 2022 р. у справі № 345/2654/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107072658>.

5. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 18 лютого 2021 р. у справі № 161/2188/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95006067>.

6. Вирок Могилів-Подільського міськрайонного суду Вінницької області від 07 грудня 2020 р. у справі № 138/2307/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93343127>.

7. Вирок Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області від 08 серпня 2022 р. у справі № 348/1195/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105624658>.

8. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 20 травня 2021 р. у справі № 712/5121/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97080806>.

9. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4. С. 120–140.

10. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо контрабанди деревини: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 142–148.

11. Кваліфікація злочинів: навчальний посібник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Київ: Істина, 2010. 430 с.

12. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 512 с.

13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: Дакор, 2018. 1360 с.

14. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. 368 с.

REFERENCES

1. Babikov, D.V. (2022). Vidpovidalnist za pravoporushennia, yaki mistiat oznaky nezakonnoho peremishchennia predmetiv cherez mytnyi kordon

Ukrainy: mizhhaluzevyi kontekst, kryterii klasyfikatsii. *Nova arkhitektura bezpekovoho seredovyshcha Ukrainy – New architecture of Ukraine's security environment*. zb. tez Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 23 hrudnia 2022 r.). Kharkiv: Yurait, 154–158 [in Ukrainian].

2. Babikov, D. (2022). Moment zakinchennia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh iz nezakonnym peremishchenniam predmetiv cherez mytnyi kordon Ukrainy: analiz naukovykh pozytsii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo – Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 73 (2), 109–114 [in Ukrainian].

3. Vyrok Zhovkivskoho raionnoho sudu Lvivskoi oblasti vid 27 lypnia 2021 r. u spravi № 444/1947/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98590597> [in Ukrainian].

4. Vyrok Kaluskoho miskraionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 01 lystopada 2022 r. u spravi № 345/2654/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107072658> [in Ukrainian].

5. Vyrok Lutskoho miskraionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 18 liutoho 2021 r. u spravi № 161/2188/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95006067> [in Ukrainian].

6. Vyrok Mohyliv-Podilskoho miskraionnoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 07 hrudnia 2020 r. u spravi № 138/2307/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93343127> [in Ukrainian].

7. Vyrok Nadvirnianskoho raionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 08 serpnia 2022 r. u spravi № 348/1195/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105624658> [in Ukrainian].

8. Vyrok Sosnivskoho raionnoho sudu m. Cherkasy vid 20 travnia 2021 r. u spravi № 712/5121/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97080806> [in Ukrainian].

9. Dudorov, O. & Movchan, R. (2020). Rozvytok zakonodavstva Ukrainy pro kryminalni pravoporushennia u sferi hospodarskoi diialnosti: problemy i tendentsii. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 4, 120–140 [in Ukrainian].

10. Dudorov, O. & Movchan, R. (2021). Kryminalno-pravova zaborona shchodo kontrabandy derevyny: suchasnyi stan i perspektyvy. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific and electronic journal*, 2, 142–148 [in Ukrainian].

11. Kvalifikatsiia zlochyniv. (2010). / za red. O. O. Dudorova, Ye. O. Pysmenskoho. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].

12. Navrotskyi, V.O. (2009). Osnovy kryminalno-pravovoi kvalifikatsii: navch. posib. 2-he vyd. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

13. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (2018). / za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 10-te vyd., pererobl. ta dopov. Kyiv: Dakor [in Ukrainian].

14. Us, O. V. (2018). *Teoriia ta praktyka kryminalno-pravovoi kvalifikatsii: lektsii*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

Pysmenskyy Yevhen. General Principles of Criminal law Qualification of Smuggling of Timber or Sawn Timber

The article is devoted to establishing the general principles of criminal law qualification of the offence under Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine, namely, transportation across the customs border of Ukraine outside the customs control or with concealment from customs control of timber or sawn timber of valuable and rare tree species, unprocessed timber, and other timber prohibited for export outside the customs territory of Ukraine (smuggling of timber or sawn timber).

The article deals with the issues related to the result of criminal law qualification of timber or sawn timber smuggling, and determination of the specifics of such qualification, if it is carried out officially. The attention is focused on recording the process and the result of criminal law qualification of timber or sawn timber smuggling, in the context of which the peculiarities of its substantiation, specification of the qualification formula and formulation of suspicion (accusation) are determined. It is analysed the grounds for criminal law qualification of timber or sawn timber smuggling. The recommendations on criminal law qualification are illustrated with examples from court practice.

The author distinguishes and characterises the types of criminal law qualification of the offence under Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine, depending on the specifics of the corpus delicti of a criminal offence, other criteria and taking into account the peculiarities of the initial stage of criminal procedure.

Based on the results of the research, it is drawn a conclusion about the general principles underlying the criminal law qualification of smuggling of timber or sawn timber. On this basis, the author formulates scientifically based recommendations aimed at ensuring effective application of Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine in the course of pre-trial investigation.

Key words: *Criminal Code, offence, criminal law qualification, smuggling, border crossing, timber, sawn timber.*